

SCI-CONF.COM.UA

**MODERN SCIENTIFIC RESEARCH:
ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS
AND DEVELOPMENT PROSPECTS**

**PROCEEDINGS OF III INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
AUGUST 29-31, 2021**

**BERLIN
2021**

MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Proceedings of III International Scientific and Practical Conference

Berlin, Germany

29-31 August 2021

Berlin, Germany

2021

UDC 001.1

The 3rd International scientific and practical conference “Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects” (August 29-31, 2021) MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2021. 403 p.

ISBN 978-3-954753-03-1

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects. Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2021. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/iii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-scientific-research-achievements-innovations-and-development-prospects-29-31-avgusta-2021-goda-berlin-germaniya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: berlin@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2021 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2021 MDPC Publishing ®

©2021 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

AGRICULTURAL SCIENCES

1. **Коробова О. М., Вінюков О. О., Бондарева О. Б.** 11
ДІЯ СИСТЕМ ЖИВЛЕННЯ І ЗАХИСТУ РОСЛИН ПШЕНИЦІ
ОЗИМОЇ НА РІЗНИХ АГРОФОНАХ В ЗОНІ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ
УКРАЇНИ.
2. **Кормош С. М., Наливайко Т. І., Повлін І. Е., Митенко І. М.** 14
ГЕНЕТИЧНЕ РОЗМАЇТТЯ РОДУ AGASTACHE L. У
КОЛЕКЦІЙНОМУ РОЗСАДНИКУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ
ДЕРЖАВНОЇ С/Г ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ.

MEDICAL SCIENCES

3. **Gaibullaeva N. N.** 21
COMPARATIVE STUDY OF TONOMETRIC DATA, OBTAINED
USING PULSAIR INTELLIPUFF KEELER PNEUMOTONOMETER
AND MAKLAKOV APPLANATION TONOMETER IN PATIENTS
WITH PRIMARY OPEN ANGLE GLAUCOMA.
4. **Лукашевич І. В., Черновська Н. В.** 23
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ
ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІД ЧАС НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ СТОМАТОЛОГІЧНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ.
5. **Малик Ю. Ю., Семенюк Т. О., Пентелейчук Н. П.** 29
ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА
ЕМБРІОЛОГІЇ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
ПОЗААУДИТОРНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ
ПАНДЕМІЇ.
6. **Потапчук А. М., Цуперяк С. С.** 35
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ШВИДКОСТІ ПРОЦЕСІВ
РЕГЕНЕРАЦІЇ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ПРОТОКОЛІВ
ЗАСТОСУВАННЯ ТРОМБОЦИТАРНИХ КОНЦЕНТРАТІВ ПРИ
ЗАВЕРШЕННІ ОПЕРАЦІЙНОГО ВТРУЧАННЯ.
7. **Савка С. Д.** 38
СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПАЦІЄНТІВ
З ПАРАНОЇДНОЮ ФОРМОЮ ШИЗОФРЕНІЇ І КОМОРБІДНИМИ
ЗАХВОРЮВАННЯМИ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ.
8. **Федорова О. А., Зарицький Г. А., Волобуєв О. Є.** 41
СУДОВО-МЕДИЧНИЙ АНАЛІЗ СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ
УКРАЇНИ ЗА 2015-2020 РОКИ.

CHEMICAL SCIENCES

9. **Holovata N. V., Kotova N. V.** 47
MODELLING OF THE THERMODYNAMIC PROPERTIES OF
TERNARY Al-Co-Sn MELTS.

TECHNICAL SCIENCES

10. *Chunli Deng, Yanghe Luo, Melnyk O.* 53
EFFECT OF HEAT-MOISTURE TREATMENT REACTION
CONDITIONS ON PARTICLE SIZE DETERMINATION OF
POTATO STARCH.
11. *Maksymova E.* 59
JUSTIFICATION OF OBTAINING ADDITIONAL SOURCES OF
HYDROCARBONS BY DEVELOPING GAS HYDRATE DEPOSITS
AND GAS HYDRATE TECHNOLOGIES.
12. *Mykhalchuk V. V.* 65
BRAIN-MEDIATED MODE FOR EFFICIENT NETWORK WITH
WIRELESS FNMRI-BASED GADGET “SMARTHAT”.
13. *Mukhina K. E.* 72
ON MODELING GEOLOGICAL OBJECTS USING PASSIVE
MAGNETIC RESONANCE SUBSURFACE LOCATION
TECHNOLOGY.
14. *Voitenko O., Korzhyk V., Demianov O., Shcheretskyi V.,
Illiashenko Ye., Ganushchak O., Strohonov D., Voitenko O., Gos I.* 77
PLASMATRON DEVELOPMENT FOR PLASMA-ARC SPRAYING
OF A FUSIBLE WIRE-ANODE.
15. *Бондаренко Н. В.* 80
У СВІТІ 3D ГРАФІКИ.
16. *Дума Л. В., Дейнека Б.* 82
ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ АСОРТИМЕНТОМ І
ЗАПАСАМИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.
17. *Ессам Елнаггар, Кричковська Л. В., Дубоносів В. Л.* 87
ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРИЙОМИ ОТРИМАННЯ НАНО СОРБЕНТІВ
НА ОСНОВІ ВУГЛЕЦЕВИХ МАТЕРІАЛІВ.
18. *Жолдасбай Е. Е., Даруеш Г. С., Курмансеитов М. Б., Аргын А. А.,
Досмухамедов Н. К.* 94
К КОМПЛЕКСНОЙ ТЕХНОЛОГИИ ПЕРЕРАБОТКИ ЗОЛЫ:
ТЕРМОДИНАМИКА ХЛОРИРУЮЩЕГО ОБЖИГА.
19. *Лисак П.* 102
ЗАСТОСУВАННЯ ВІДХОДІВ ДРІЖДЖОВОГО ВИРОБНИЦТВА В
ЯКОСТІ ДОМШКИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ВРОЖАЙНОСТІ.
20. *Фомін О. В., Кара С. В., Прокопенко П. М.* 106
ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ
ВАНТАЖНИХ ВАГОНІВ З МОЖЛИВІСТЮ ЗАМІНИ КУЗОВІВ.
21. *Човнюк Ю. В.* 112
ОБГРУНТУВАННЯ ОПТИМАЛЬНИХ РЕЖИМІВ ПУСКУ
ПІДНІМАЛЬНО-ТРАНСПОРТУЮЧИХ МАШИН І МЕХАНІЗМІВ,
ФУНКЦІОНУЮЧИХ У ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ
ЦЕНТРАХ. І.

PEDAGOGICAL SCIENCES

22. **Bohachyk N. A., Andrushchak M. O.** 123
MNEMONIC SYMPTOMS - A NECESSARY COMPONENT FOR SUCCESSFUL ASSIGNMENT OF MATERIAL IN STUDENTS - MEDICIANS DURING A DISTANCE FORM OF CLASSES.
23. **Boriak O.** 129
INTELLECTUAL DISABILITIES IN PRESCHOOLERS: MENTAL HEALTH DETERMINANTS.
24. **Chugai O.** 135
TECHNICAL UNIVERSITY STUDENTS' FEEDBACK ON WORK AND STUDY ONLINE.
25. **Hubina O.** 141
USE OF INNOVATIVE METHODS OF OPEN TEACHER TRAINING IN THE SYSTEM OF PEDAGOGICAL EDUCATION.
26. **Navchuk H., Shutak L., Navchuk I.** 146
PUBLISHING ACTIVITY OF THE DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES AND UKRAINIAN STUDIES IN THE ASPECT OF REALIZATION OF PEDAGOGICAL TASKS AND AIMS OF LANGUAGE TRAINING OF FUTURE MEDICAL PROFESSIONALS.
27. **Shutak L., Navchuk H., Navchuk I.** 154
UKRAINIAN LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE IN THE MEDICAL INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION: PROBLEMS DURING STUDY AND WAYS TO SOLVE THEM.
28. **Sokolenko M. O., Sokolenko L. S., Sokolenko A. A., Andrushchak M. O.** 162
PEDAGOGICAL CONDITIONS OF EFFICIENCY OF FORMATION OF THE VALUE RELATION TO A HEALTHY WAY OF LIFE AT THE FUTURE TEACHER.
29. **Брода М. В., Серкевич І. Р.** 168
ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК НАПРЯМ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.
30. **Галыш И. В.** 175
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ПРОВЕДЕНИЯ ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЙ С ГИСТОЛОГИИ, ЦИТОЛОГИИ И ЭМБРИОЛОГИИ У СТУДЕНТОВ ЛЕЧЕБНОГО ФАКУЛЬТЕТА.
31. **Карвацька Н. С.** 179
ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.
32. **Карвацька Н. С., Савка С. Д.** 186
МОТИВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТИ.

33. **Кравець В. П., Кравець С. В.** 194
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФАМІЛІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ.
34. **Кулик Є. В., Кондор М. Ю., Журавель А. О.** 201
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЗНАЧИМИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В ГАЛУЗІ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.
35. **Пакулин С. Л., Перебейнос В. Б., Калмыкова Ю. С., Феклистова И. С., Пакулина А. С.** 207
ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ ДЗЮДОИСТОК.
36. **Попелишин Ю. П.** 215
АНАЛІЗ СТРАТЕГІЙ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ КАНАДИ.
37. **Ровинский А. А.** 222
ОРГАНИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА ВО ВРЕМЯ ИЗУЧЕНИЯ НДЛЕЖАЩИХ ПРАКТИК В ФАРМАЦИИ.
38. **Рудченко В. А.** 225
НОВІ ПРОФЕСІЙНІ РОЛІ І ЗАВДАННЯ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ХІМІЇ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.
39. **Сподіна В. О.** 230
ЦЕ НАВІТЬ НЕ ЗОВСІМ ГРА – ЦЕ ФІЛОСОФІЯ.
40. **Стрілець-Бабенко О. В.** 234
ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛОГІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
41. **Хрущ О. В.** 241
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ДУХОВНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

42. **Bulgak E. D.** 247
PECULIARITIES OF WORK OF THE PSYCHOLOGIST IN PALLIATIVE CARE INSTITUTIONS.
43. **Александров Ю. В.** 251
ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
44. **Карвацька Н. С., Савка С. Д., Іскрун Ю. Г.** 256
ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ОСОБИСТОСТІ ПРИ РОЗЛАДАХ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ.
45. **Кравчук С. Л.** 264
ЕМПАТІЯ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ СХИЛЬНІСТЬ ДО ПРОЩЕННЯ.

46. *Пріснякова Л. М., Рачкован С.* 267
ВПЛИВ САМООЦІНКИ НА РІВЕНЬ КОНФЛІКТНОСТІ ТА
ЯКІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ.

JOURNALISM

47. *Томчаковский А. Г., Томчаковская Ю. О., Гришко В. В.* 271
ВОСПРИЯТИЕ АНГЛИЙСКИХ ПОЛИКОДОВЫХ РЕКЛАМНЫХ
ТЕКСТОВ.

ART

48. *Мальцева О. В.* 275
ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТОМ-
ВОКАЛІСТОМ.

CULTUROLOGY

49. *Сидоренко Л. В.* 281
КУЛЬТУРОЛОГІЧНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗС УКРАЇНИ.

LITERATURE

50. *Леонтьева А. Ю.* 286
КАЛЕНДАРНАЯ СИМВОЛИКА В СТИХОТВОРЕНИИ И. А.
БРОДСКОГО «АВГУСТОВСКИЕ ЛЮБОВНИКИ».
51. *Чонка Т. С.* 294
ФАНТАСТИКА І РЕАЛЬНІСТЬ У РОМАНІ МАКСА КІДРУКА
«ДОКИ СВІТЛО НЕ ЗГАСНЕ НАЗАВЖДИ».

PHILOLOGICAL SCIENCES

52. *Круть О. В.* 301
МОВНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ АГРЕСІЇ: МЕТОДОЛОГІЯ
ДОСЛІДЖЕННЯ.
53. *Троян А. О., Молчанова А. Ю., Хохлова О. В.* 306
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ДИСКУСІЇ В НАВЧАЛЬНО -
ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ.

PHILOSOPHICAL SCIENCES

54. *Осетрова О. О.* 312
ХРИСТИЯНСЬКЕ УЧЕННЯ ПРО БЛАЖЕНСТВО: ФІЛОСОФСЬКЕ
ПІДґРУНТЯ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.

ECONOMIC SCIENCES

55. *Kalinichenko O.* 319
INNOVATIVE INFRASTRUCTURE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE ERA OF DIGITALIZATION.
56. *Manucharyan Meri Gagiki* 325
PERSPECTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF INFRASTRUCTURES IN THE AGRICULTURAL SECTOR IN ARMENIA.
57. *Капліна А. С., Пелух Р. О.* 330
СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.
58. *Маковецька Н. В., Бортников Є. Г., Люта Д. А.* 334
ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ.
59. *Нікітчина Т. І., Манолі Т. А., Лебеденко Т. Є.* 340
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ОБСЛУГОВУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ ГОТЕЛЬНИХ І РЕСТОРАННИХ ПОСЛУГ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ МОНОПРОДУКТУ З ДОТРИМАННЯМ СТАНДАРТИВ ЯКОСТІ І НОРМ БЕЗПЕКИ.
60. *Скороходова Л. І., Пономаренко Н. П., Столбцова А.* 344
СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ДЛЯ БІЗНЕСУ – ЯКУ ПЛАТФОРМУ ОБРАТИ?
61. *Стецевич А. І.* 352
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ.

LEGAL SCIENCES

62. *Corsei A.* 358
DEFENDING PROFESSIONAL HONOR, DIGNITY AND REPUTATION THROUGH CRIMINAL COURTS.
63. *Матвійчук В. К.* 363
КОМПАРАТИВІСТСЬКЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 250 КК УКРАЇНИ, З АНАЛОГІЧНИМИ ЗЛОЧИНАМИ ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ.
64. *Матвійчук О. В.* 371
ВІДМЕЖУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 250 КК УКРАЇНИ ВІД СУМІЖНИХ СКЛАДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.
65. *Московець В. І.* 379
ОБ'ЄКТИВНІ ТА СУБ'ЄКТИВНІ ЧИННИКИ, ЩО ПОРОДЖУЮТЬ КРИМІНАЛЬНО КАРАНІ ДІЯННЯ ЖІНОК - ЗЛОЧИННИЦЬ.

66.	<i>Мухитдинова Ф. А.</i> ГУМАНИЗМ КАК ОСЬ СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ВЗГЛЯДОВ АБУ НАСРА АЛ-ФАРАБИ.	384
67.	<i>Харь І. О.</i> СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ.	394
68.	<i>Якимчук М. Ю.</i> ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАВНИКА.	400

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФАМІЛІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ

Кравець Володимир Петрович

доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки

Кравець Світлана Володимирівна

кандидат філософських наук,
доцент кафедри теорії і практики перекладу

Тернопільський національний
педагогічний університет ім. В. Гнатюка

Україна

Вступ. Як свідчить світова практика фамілістичної підготовки та сексуальної освіти, вони можуть здійснюватися або через запровадження спеціального курсу (що в Європі буває рідко), або через використання мультидисциплінарного методу (що має місце значно частіше). Акценти при викладанні сексуальних та шлюбно-сімейних проблем залежать від предмету, в який включена тематика: якщо в програми біології – акцент буде зроблений на біологічні аспекти сексуальної освіти, якщо в програми гуманітарних предметів – більше уваги приділяється соціальним, психологічним, моральним аспектам фамілістичної підготовки та міжстатевої взаємодії.

Мета роботи. Представити аналіз інноваційних підходів до методики сексуальної просвіти, статевого виховання та фамілістичної підготовки школярів загальноосвітньої школи.

Матеріали і методи. При цьому якість підготовки школярів до сімейного життя значною мірою залежить від її методичного інструментарію. Заняття повинні проходити цікаво, з емоційним підсиленням, нетрадиційно. Рекомендується проводити окремі заняття за “заявками” учнів (які або безпосередньо називають ті теми, які їх цікавлять, або декларують їх через “скриньки питань”). На заняттях повинна домінувати атмосфера тепла, взаєморозуміння і доброти (без страху і невпевненості). Вивчивши низку праць з проблем підготовки школярів до сімейного життя, вважаємо, що в систему

педагогічних прийомів, адекватних завданню розвитку особистісної готовності молоді до шлюбно-сімейних стосунків у освітньому процесі школи можуть бути включені:

1) моделювання учбових психолого-педагогічних ситуацій, орієнтованих на формування комунікативного досвіду, розвиток емпатії, самокритичності;

2) пропозиція творчо збудувати можливу модель своїх шлюбно-сімейних стосунків і обговорити можливість її реалізації;

3) демонстрування, показ і обговорення зі старшокласниками стосунків, вчинків інших людей в інтра- та інтерсімейних взаємодіях (за матеріалами ЗМІ, науково-популярних передач, літературних джерел), постановка проблемних завдань прогнозувати свої дії в цих ситуаціях;

4) організація роботи з літературою з проблем шлюбу та сім'ї, психолого-педагогічними словниками, діагностичними методиками з метою формування у юнаків і дівчат, категоріального апарату самопізнання і взаємооцінки у сферах партнерства, шлюбу, батьківства;

5) використання прийому самодослідження за системою заданих психолого-педагогічних параметрів (твір "Моя сім'я", питальник "Сімейна угода");

6) індивідуальне ранжування старшокласниками факторів успішності шлюбу;

7) створення сімейної генограми, аналіз стійких структурно-функціональних стереотипів у історії своєї сім'ї;

8) організація семінарів, дискусій у формі "мозкового штурму", ділових ігор тощо.

Щоб викликати в учнів реальні уявлення з окремих питань сімейного життя, демонструвалась природна наочність (наприклад, одяг новонародженого, акт реєстрації шлюбу, судове засідання на процесі розлучення), схеми, таблиці, графічні зображення (наприклад, схема розвитку плода і процесу пологів, схема типів темпераменту і характеру), художні

репродукції, фотографії і діапозитиви (природна краса людського тіла, сімейні події, еротика і порнографія, жінка-матір), аудіо- і відеоматеріали щодо різних аспектів сімейного життя; пісні про кохання, документальні фільми (наприклад, «А мама мене не любить», «З любов'ю до жінки»), використовувались батьківські листи («Листи до сина» Лорда Честерфілда, «Листи до сина» і «Листи до дочки» В. О. Сухомлинського), листи до коханих, дружин та чоловіків відомих письменників, художників, філософів, політичних діячів.

В діагностиці підготовки до шлюбу ми використовували метод незавершених речень: Ідеалом справжнього чоловіка для мене є ...; Порівняно з більшістю сімей моя сім'я ...; Я могла б бути щасливою, якби...; Вважаю, що більшість чоловіків (жінок) ...; Всіх справжніх чоловіків (жінок) об'єднує...; Шлюб для мене – це...; Головний обов'язок чоловіка (жінки) в сім'ї ...; Головні умови благополучного шлюбу – це ...

Учителі в нашому експерименті використовували різноманітні прийоми інтенсифікації занять:

1. Розповідь про аналогічний вчинок. Застосовуючи цей прийом, вихователь згадує про факт з подібним вчинком, про який йде мова, і допомагає вихованцеві правильно оцінити свою поведінку. Педагог за допомогою розповіді, жарту, спеціально придуманої історії чи факту, що дійсно мав місце, показує, як виглядає з етичних позицій той чи інший вчинок, як слід поводитись у даній ситуації.

2. «Випадкове» підслуховування. Механізм цього прийому полягає в тому, що вчитель коментує поведінку відсутнього в даний момент вихованця з впевненістю, що тому стануть відомими ці слова. При цьому доцільно, характеризуючи поведінку молодшої людини, дати їй завищену оцінку чи, навпаки, гіперболізувати його негативні риси, вчинки.

3. Гумор, дотепний жарт, які сприяють формуванню у вихованців оптимістичного сприйняття шлюбно-сімейної дійсності. У гуморі сміх поєднується з симпатією до того, на що він спрямовується. Бачити смішне, знаходити суперечності у поведінці вихованців – показник зрілості педагога.

Почуття гумору передбачає, таким чином, наявність в одному явищі і негативних і позитивних сторін. У своїй практичній діяльності при викладанні особливу увагу ми приділили ролі анекдотів, особливо тим, які розкривають особливості подружніх стосунків, труднощі сімейного побуту, сексуальну тематику тощо. Побутові анекдоти знайомлять молодь з тією стороною життя, яка не викладається в школі. Анекдоти висвітлюють реальну поведінку людей, викриваючи лицемірство. В них реалізуються стереотипи, що склалися в суспільстві щодо сімейного життя. Як заявляли учасники наших експериментальних груп, часто якісь проблемні закономірності сімейного життя вони відтворюють через дотепний анекдот, розказаний до теми.

Важливе місце відводилось самостійній роботі учнів: роботі з книгою, словником термінів, підготовці рефератів, доповідей, виступів, виконанню низки практичних завдань. У нашій роботі старшокласникам пропонувались такі завдання: зібрати прислів'я, приказки, уривки з віршів про щастя, дружбу, кохання, обов'язок, вірність і на заняттях аргументувати, що визначило вибір саме цих висловів; проаналізувати висловлювання видатних людей про кохання, шлюб та сім'ю; самостійно вивчити документи, що регламентують правові основи шлюбу; написати сценарій українського весілля; організувати зустрічі з сім'ями, які відсвяткували «золоте» та «срібне» весілля; взяти інтерв'ю у молодій подружньої пари тощо.

Ефективною формою статевої освіти на заняттях стали заняття з розв'язування задач-ситуацій з моральним змістом, різноманітних колізій типу:

1. Дружина купила собі плаття, яке чоловікові не сподобалось. Що він має відповісти на питання дружини: «Чи подобається тобі це плаття?»

2. Чоловік і дружина отримали відпустки в різні місяці. Чи можуть вони від'їжджати у відпустку окремо?

У процесі занять учням пропонувались для вирішення конкретні завдання і педагогічні ситуації: “Улюблена страва” – описати склад інгредієнтів, кількість продуктів, спосіб і час приготування тощо; ”Меню для сім'ї на день”; ”Святковий обід” – меню святкового обіду з врахуванням кількості гостей і

затрачених продуктів; ”Прання” – описати, як, в чому, якими миючими засобами прати свій одяг, постільну білизну; “Бюджет сім’ї” – парі учнів пропонується уявити, що вони сім’я і з врахуванням мінімального прибутку розподілити його на місяць.

Використання задач-ситуацій на заняттях з психології сімейного життя сприяє кращому засвоєнню матеріалу, конкретизує заняття, дає можливість кожному проаналізувати складну сукупність обставин, а разом з тим критично підійти до своїх дій, задуматись і поміркувати. Задачі-ситуації слід підбирати цікавими, відповідними змістові уроку і емоційно насиченими.

Особливим розвивальним потенціалом наділені заняття з ігрового моделювання. В процесі навчання моделюється ряд таких проблемних ситуацій, як «Складання бюджету на перший місяць подружнього життя », «Вирішення фінансових проблем молодою господинею», «Прийом неочікуваних гостей», «Планування суботнього дозвілля», «Вечір після трудових буднів » тощо. В ході моделювання у студентів формується проєктувальне мислення, освоюються основи системно-цільового аналізу.

В учбово-методичний комплекс ПМСЖ включені соціально-психологічні тренінги, спрямовані на розвиток вихованцями соціальних і комунікативних якостей на основі особистісно-орієнтованого підходу. Розвиток соціальних якостей дає змогу регулювати власну поведінку, аналізувати життєві ситуації, свій соціальний досвід, конструктивно планувати життєвий шлях, розуміти бажання, очікування і вимоги інших людей, конструктивно співпрацювати, володіти соціальною мобільністю, самостійно будувати ієрархію цінностей.

Для нормалізації міжстатевої комунікації, для парної зіграності використовувався, наприклад, тренінг ”Сіамські близнюки”: група розбивається на пари. Партнери в парі стають боком один до одного так, що їх стегна дотикаються, а обличчя повернуті в одну і ту ж сторону. Рука (з боку партнера) охоплює ”близнюка” через поперек. Так, обхопивши один одного, пара і повинна буде рухатися по кімнаті, долати перешкоди (перекинуті стільці)... Можна дати ”сіамським близнюкам” ще декілька завдань: зав’язати шнурівку

на черевикові; застібнути гудзик; запалити сірник від сірникової коробки. При цьому один з учасників працює правою, інший – лівою рукою, а ”вільні” руки зайняті обіймами один одного.

Метод театралізації передбачає аналіз таких проблемно-побутових ситуацій, як «Конфлікт поколінь», «В будинку з'явився малюк», «Пізніше повернення», «Ранкова кава» і ін. Тут студенти навчаються рольового способу аналізу процесуальності в розвитку сімейних відносин, опановують техніку ретроспективного аналізу проблемної ситуації тощо.

З метою виявлення розуміння школярами деяких понять використовувалася методика вільних описів. Наприклад, на заняттях географії їм пропонувалося написати все, що вони знають про демографічну політику в Україні. На наше глибоке переконання, старшокласники повинні мати знання про демографічний стан країни: зменшення населення України; причини цього процесу; зниження віку сексуального дебюту; зростання частки позашлюбних народжень; погіршення репродуктивного здоров'я; малодітність тощо.

Значне місце в загальній системі статевої освіти і підготовки учнівської молоді до сімейного життя зайняли етичні бесіди. Індивідуальні бесіди проводяться з питань неправильної поведінки юнака чи дівчини, коли треба допомогти їм розібратися у своїх переживаннях, дати добру пораду. А. С. Макаренко вважав, що приводом для таких бесід можуть бути вільні цинічні розмови, що їх ведуть учні, окремі нецензурні слова, які вони вживають, їх підвищена цікавість до чужих сімейних скандалів, підозріле і не досить моральне ставлення до закоханих пар, легковажна дружба з дівчатами, надмірне захоплення туалетами, раннє кокетування, інтерес до еротичної літератури. Роздільні бесіди розкривають питання, що стосуються статевого дозрівання, статевої гігієни, сексуальної культури. У спільних бесідах, на нашу думку, можна обговорювати такі теми: «Культура міжстатевого спілкування», «Перше кохання», «Дорослі ми чи діти?», «Про сучасне лицарство», «У чому секрет сімейного щастя?», «Особистість, сім'я, суспільство».

В нашій експериментальній роботі ми апробували й таку форму роботи з

підготовки школярів до сімейного життя, як дебати, диспути на яких практикували зіткнення протилежних поглядів на одну і ту ж проблему. Жваве обговорення дає учням можливість висловити свої думки та почуття стосовно конкретної проблеми, спонукає до здатності думати, використовувати власні знання, розвивати ідеї і чути думку своїх товаришів.

Перелік запитань під час обговорення проблемних ситуацій: 1. Чи погоджуєтесь Ви з таким твердженням? Чи розділяєте таку думку? 2. У чому можна посперечатися з автором даного висловлювання? 3. Чи слід наведений одиничний факт підносити в абсолют? 4. Чи можете ви навести аналогічні приклади зі свого життя чи з розповідей ваших знайомих? 5. Чи завжди в житті буває так, як про це йдеться в цій ситуації?

Висновки. Таким чином, тривалий експеримент дослідження проблеми фамілістичної підготовки школярів засвідчив, що для піднесення її ефективності мало постійно вдосконалювати зміст сексуальної освіти та висвітлення шлюбно-сімейної проблематики, але й суттєве переосмислення методики просвіти та дошлюбного виховання з акцентом на використання активних і інтерактивних методів, що сприяє зростанню в учнівській молоді інтересу до свого майбутнього подружнього життя.